

Om

Odjuret i Pudasjärvi.

Af

JOHAN FROSTERUS,

Kyrkoherde.

Den skada Odjur om fommareh år 1797 förorsakat på Hästar och Boskap, m. m. i Hvittis Socken a), är så färdeles, att berättelsen derom förefölle otrolig, i fall den icke vore så autentisk. Kongl. Finska Hushållnings-Sällskapet, som fäst en iynnerlig uppmärksamhet härvid, har täckts förklara sin önskan, det måtte äfven ifrån andra orter uppgifvas, hvad skada rofdjuret förorsaka. Jag har således ansett för min skyldighet, att efterkomma Kongl. Sällskapets åstundand, med följande berättelse för Pudasjärvi Socken.

Utom de hemtama kreatur, som äro allmänna i vårt Land, nemligen Hästar, Kor, Får och Svin, äger Pudasjärvi Socken äfven Renar, hvilka ovalade kringvanka i ödemarkerne, sammanfökas om vintern, till erhållande af slag, och att hvar och en Renägare må få sina Renkalvar sig tillmärkte, samt sedan åter lemnas handlöse.

De skadedjur vi här kännas vid, äro Björn, Varg och Filfrafs. Björn och Filfrafs äro att räk-

a) Se Åbo Tidning för år 1798. N:o 22.

räknas för våra hem-odjur, hvaremot Vargen är en gästfande främling.

Under sin varelse här är Vargen den farligaste fiende för alla slags kreatur, i iynnerhet föröfvar han den största skada på Renarne. Om vintern 1789 och 1790 infunno sig flere Vargar härstädes. De torde funnit sig nödfakade att företaga denna flyttning undan krigs-bullret. Sedan detta parti dels blifvit fångadt dels förjagadt, har man varit emellanåt fri för dem, stundom åter har någon infunnit sig. För det närvarande hoppas man, att ingen Varg skall finnas inom Socknens gräns.

Huru stor den skada är, som Vargen förorsakat i afseende på Renafveln, inom de tolf år jag varit i denna Socken, är omöjligt att noga uppgifva. Ägaren vet icke så noga antalet på sina Renar. Man får icke heller skriva alla förkomna Renar på Vargens räkning. Men den måste dock vara ganska betydande. Innan Vargarne 1789 infunno sig här, var antalet på Renarne ganska anseeligt. Straxt efter desse gästers ankomst märkte man att de minskades, och innan kort blef förhållandet sådant, att flere som trött sig äga hundrade Renar och deromkring, igenfunno knappast trettio stycken. Somliga förlorade nästan hvar endaste. Att Vargen hufvudsakeligast vållade denna minskning, är ostridigt. En ovanlig myckenhet af till döds refna Renar funnos på alla håll; och som antalet på dessa dock icke svarade emot antalet på de saknade, får man taga för afgjort, att Renhjordarne af Vargen skingrades och jagades utom Socknen, hvar-

hvarest de blifvit ett byte för både rofdjur och menniskor. Då ett Ren-kreatur betalas med två Riksd. per medium, och de genom Vargen förlorade Renarne med skäl räknas till flera hundra stycken, blir skadan så oangenäm att omnämna, tom den är svår att vidkännas för en Allmoges, tom icke allenast behöfver dessa till dragare, utan ock har af dem sin föda och pennings-fångst.

En mycket farlig fiende hafva Renarne äfven i Filtrasen. I denna egenkap tager han företrädet af Björn, ehuru han måste lemna det åt Vargen. Den förödelse han årligen åstadkommer, ehuru icke heller noga beräknelig, är dock anseelig. Äfven som Vargen, är han icke belåten med, att fälla allenast den af Renarne han behöfver till att mätta sig af. Han dödar så många han öfverkommer. Då Renen för en djup och lös snö icke kan begagna sig af sitt viga lopp, är detta odjur i stånd att hinna upp henne, äfven som han stjäl sig på dessa menlösa djur, då de skola sola sig och blifvit betagne af vanmagt i solbaddet. Hvad hos honom för öfrigt brister i styrka och snabbhet, till att kunna aflifva en Ren, erfätter han genom sin slughet, i det han gömmer sig upp i träden och vid Renarnes förbigång kastar sig dem i nacken. Här måste han alltid få sitt fäste om han skall kunna döda en Ren, ty hans slagtare-konst består deri, att småningom under Renens lopp gnaga halven af henne. Det som mest smakar honom, tyckas öronen vara. Dem, om intet annat, förtär han af den dödade Renen, äfven som han med en undrans-

dransvärd sorgfällighet bjuder till att förvara det afgnagade hufvudet, hvilket han släpar upp i något trä; då tillfälle för honom dertill gifves.

Den till visst belopp ouppgifveliga skada, som odjur på Ren-kreaturen förorsaka, har jag haft äran att omnämna. Den förlust Pudasjärvi Socken på de sednaste tolf år lidit till sin Ladugård genom Varg och Björn, utvisar närläufig Tabell, tillika med antalet på de under samma tid fångade odjur och deras värde. Priset på odjuret är antagit per medium, äfven på kreaturen. Så vida all Boskaps-afvel här är af svagare race mest och öfver hufvud, är en Häst räknad till 15 R:dal., en Ko till 4 R:dal., och ett Får till 32 Skill. Björnhudarne för 10 à 12 år sedan betaltes med 4 à 5 R:dal. Sedermera hafva de blifvit anseeligen dyra. Dessas värde i Tabellen är 9 R:dal. Ett Vargskinn är värderadt till 3 R:dal. och Filtrasen till 3 R:dal. 16 Skill.

Efter förestående uträkning har Pudasjärvi Socken i allmänhet vunnit på sina skadedjur, i äfseende på de hemtama Kreaturen; men också den-

Af Björn	Fällda.	17	69	132
Kor.				
Får.				
Hästar.				
Af Varg	Fällda.	10		
Kor.				
Får.		92		
Hästar.		17		
Summa på	Fällda.	170	224	74
Summa på	Fångade.	74	28	56
Björnar.				
Vargar.				
Filtrasar.				
Priset på	Fällda kr.	220	16	
Kor.				
Får.				
Hästar.				
Priset på	Fång-odjur	936	32	
Kor.				
Får.				
Hästar.				
Vinsten af	Fång-odjur	210	16	
Kor.				
Får.				
Hästar.				

denna allmänna vinst försvinner icke allenast, utan blifver ock förlusten ostridig, då den skada beräknas, som Socknen lidit till sina Renhjordar. Skulle ock icke Björn och Varg haft tillgång på Renar, vore visserligen skadan på Ladugården mångdubbelt större. Det blir således en nödig omtanka, att få skadedjuren utrenfäde, och gör Pudasjärvi Allmoge sitt yttersta härtill. Hvarken tid eller krafter sparas härvid. Att jaga efter ett odjur med sådan force, att man kommer till blodspottning, är en sak af ingen betydighet hos våra odjurs förföljare.

Alla Vargar som här blifvit dödade, hafva stupat för spjut eller böfsa. Till deras efterjagande utväljes en tid, då snön är djup och lös, så att odjuret hindras i dess undanflygt och kan snarare blifva uttröttadt. De jagande nödgas löpa på sina Skidor ofta flere dygn, innan rofvet kan ertappas. Att lätta mödan härvid på svagt före, skidar hvar och en af det jagande fällskapet turvis främst, då de efte hafva lättare lopp på den främstas skidspår.

De mest Björnar fällas här med spjut. Stundom gör ock böfsan härvid tjenst. När det ligger något fent på hösten, tager man sig före efter de första snöfall att uppföka Björnspar, så vida han nu skall tillaga sitt hide och lägga sig. Träffar man spåren, viker man af och företager sig att till någon vidd kringgå den trakt, dit spåren leda. Om man under denna kringgång tillbaka till det ställe, der man först vek af spåren, icke träffat andra hans spår, vet man att hidet och rofvet finnas på den trakt man kringgått;

gått; och har man icke ännu under detta första kringgåendet blifvit tillräckeligen bekant med stället eller trakten, går man omkring det andra gången. Detta heter *kiertiää Karhua*, *kringrännna Björn*. Tab. IV. Fig. A. Är det åter så, att man under detta kringgåendet träffat Björnens spår, och således finner, att han icke är på den trakt man nu tänkt omringa, måste en ny omväg företagas ditåt spåren leda, för att på sätt omnämndt är, förvisas på hvilken mark Björnen lägrat sig. Fig. B. Så snart sådant vinterföre infaller, att man kan löpa på skidor, tager den som uppfökt marken hvarest Björnen har sitt hide, någon eller några sig till fällskap, och på denna uppfökta och utmärkta marken uppföker hidet. Då det träffas, ställer fällskapet sig på sidan af ingången till hidet, oroar Björnen, och vid det han utricular, gifver honom hans bane med spjut. Då fällskapet består af flere karlar och kanske icke är alldeles behjertadt, är ock brukeligt att tvenne starka störrar huggas, hvilka korsvis infötas i ingången till hidet och fasthållas i sådan ställning af tvenne raske karlar, till att hindra Björnens utkomst, hvilken både stickes och påskjutes af det öfriga fällskapet, då han förföker uttränga sig ifrån sitt bo.

Har man icke om hösten fått någon Björn kringränd, uppfökes han äfven på vinterföre, i synnerhet om våren, då snön af solens verkan blifvit lös, så att Björnen med möda undanflyr sina förföljare. Ertappas han i hidet, nedergöres han på sätt redan sagt är; men är han redan utfaren, förföljes han på spåren, och jagas så län-

ge, tills han uttröttad nödgas ställa sig till motvärn. Han rufar då i all sin grymhet emot sina förföljare, men tages emot med spjut. En enda karl kan gifva honom hans bane. Karlen nyttjar den försigtighet, att han icke förr utfötter sitt spjut, än i det samma Björnen skall rufa på honom. Annars aflår Björnen spjutet, och rycker i der samma sin förföljare ikull. Karlen bör ock ställa sina skidor, på hvilka han står, i den direktion, att de icke stå vände emot Björnen, utan aflides, ty i annor händelse griper han i dem och vänder upp och ner på karlen. Äfven böra Björnkarlarne, då de skola angripa Björnen, stå så löle på sina skidor, att de vid förefallande behof kunna genast om få fordras, stiga ifrån dem. Desfa Björn-bataljer tyckas vara äfventyrliga. Ingen har dock på långliga tider blifvit på minsta lätt olyckelig i dem.

Då Björnen dödat något kreatur, fångas han vid den dödade kroppen med Fälla. Björn-fällorne äro af tvenne slag. Det ena kallas *Loukas*, det andra *Sadin*. Begge behändige, torde icke kunna så tydeligen beskrivas, att icke mödell behöfvas till fullständig undervisning om deras inrättning. Det tyckes, som desfa fällor kunde nyttjas äfven till Vargars dödande; men som Björnen håller sig till sitt fälda rof och undfagnar sig dermed, så länge det räcker, Vargen deremot är i ständig rörelse och tager för sig allettades, hvar han far fram; så lära de blifva blott Björnen förbehållna. Björn-faxar hafva ock blifvit någon gång förfökte, men ingen Björn har i dem blifvit fångad.

Filfrasfen fångas med böfsa, spjut och räffaxar. Räfven har man icke orsak att räkna ibland de djur, som göra ois skada, ehuru det ej är värdt att lemna honom till sällskap åt Renkalfvarne. Han behöfver dock icke stort använda dem sig och sina ungar till underhåll, så vida han har öfverflödlig spising vid Filfrasfens bord. Derföre följer han ock honom troligen i spåren. Saxar och böfsa äro hans bane, men desutom uppfökas hans kulor om våren och ungarne frantagas honom. Sker detta med behörig försigtighet, att kulan icke förderfvas, kan ifrån samma kula Räfvingar tagas i flera år å rad. De underhållas med färsk fisk och kött, samt mjölk till hösten eller vintern, då de, komme till godt hull och hår, dödas till afbetalning för ans och föda. De böra icke tagas mycket spåde, emedan de då icke kunna hållas vid lif.

